

között kell feleletet keresnie a kor problémáira.

Ez a törekvés természetesen, az író költői és nyelvművészi beállított-sága következtében, csak szimptomatikusan jellegű s a műben is megoldás nélkül marad, irányánál és gondolati tartalmánál fogva azonban igen jellemző és figyelemreméltó.

Dr. Tóth Tamás, tiszta ideák harcosa, börtönbe kerül. Az állástalanság útvesztőiben kóborló diplomás fiatalság utcai forradalomban tör ki. Megunta a hazug ígéreteket. Állást és kenyeret követel magának. Ennek a mozgalomnak egyik vezetője dr. Tóth Tamás. Ezért kell lakolnia. Ez a váza a jelenetsorozatnak, amelyet a boldogsággal beteljesedett csöndes öregkor pasztell színű képe zár be.

Merőben érzelmi fogantatású mű ez, melyben a dráma — a jellemek és cselekmények fejlődéséből kirobbanó összeütközés — majdnem teljesen a szavakba sűrűsödik. A szavakat tölti meg forró tartalommal, vibráló árnyalatokkal. Nem dráma ez, hanem egy olyan szöveggönyv, amely mögött, a reszkető és fénylő szavak kótáiban, a mai nyugtalan-ságok muzsikája gomolyog. Ez a felemáság, amely a merőben érzelmi élmény értelmi megmarkolásából, a verssé kívánckozó szavak prózai megkötéséből ered, szokatlan (műfajrepsztő és éppen ezért érdekes) hangot ad az egésznek. S nagy vára-kozást ébreszt valami folytatással szemben, amelynek — az olvasó érzése szerint — erre az előjátékra valamely formában feltétlenül el kell következnie.

Sz. S.

Vitéz Somogyváry Gyula : Virágzik a mandulafa. Singer és Wolfner kiadása.

A szerző neve a legismertebbek közé tartozik a háború utáni Magyarországon. Személye a legkedveltebbek egyike minden rendű és rangú

magyarok előtt. Első regénye meg-rázta az embereket és eltöltötte őket rendíthetetlen lelki tavasszal. Pedig ez a regény a háborus élet egy szörnyű szakasza és hull benne a fiatalság, mint áprilisi havasesős szélviharban a virágszirom. Miért akkor mégis az író és könyve felé áradó hálás szeretet?

Mert Somogyváry Gyula a ma leg-ritkább írófajtából való : a tökéletes írásművészet mellett hitet ad. Meleg hitet, életértelmet és megbékélést a történelmi kérlelhetetlenséggel meg-írt harctéri szörnyűségek ellenére is. Remarque-féle háborus regényt írni, mely kimélyít minden fájót és megdagaszt minden háborúutálatot, köny-nyebb. A háború, valóban irtózatot átok, melytől az emberiség örök nagy eszményeinek hangoztatása nélkül is, egyszerűen természetes élet-ösztönéből retteg mindenki. Ma azon-ban, még csak tizenöt évvel a világ-háború után, tisztán látja a legava-tatlanabb, legbékésebb ember is, hogy meddő és lehetetlen minden pacifiz-mus, hogy a remarquei írások nem lágyítottak meg senkit a világon. Ezer meg ezer irányban eltérhetnek a véleményeink, de a háborúk kérlel-hetetlen elkövetkezésének tudatában egyek vagyunk. Somogyváry regénye ezért korszerű és felemelő, mert fér-fias tisztánlátását nem zavarja meg semmi népszerűsködés és tömegóhaj-nak való hizelgés. Nem militarista és nem pacifista, hanem a világtörvény szól belőle, mely a küzdést paran-csolja ránk, az életet.

Az olasz harctéren látott man-dulafa békíti meg ezzel a világtör-vénnyel : a mandulafa kivirágzik a tavasz kürtjére, elsőnek hajt ki min-den virágok között ; és aztán egy éjszakán lehull csaknem az egész virágcsoda róla. Ami lehull, virág-ként hull le, fiatal varázsban. Ami rajta marad, kopott, szürke termés lesz, csontpáncélt ölt magára. Ke-

mény, mint maga az irgalmatlanság, de belül édes, tiszta és jó. Olyan is van, amely megkeseredik. Míg megéri egy-egy mandulaszem, temérdek testvére elhull. A mandulafa azonban nem gondolkozik ezen, hajt, mikor itt az ideje. Végrehajtja a világtörvényt. A mandulafát megrohanja a szél, a bogarat a madár, az őzet a farkas, az embert — az ember.

A mandulafa gyönyörű jelképe végigderűsíti az egész könyvet kibékítő vigasztalással. Az iskolák padjairól bevonult fiatalság, a sok hadapród-jelölt, hadapród és zászlós a lehulló virág. Ezeknek nem állított még irodalmi emléket író. Somogyváry, aki közülük való maga is, megírta a háborús fiatalság regényét úgy, hogy bennünk élnek búcsúzó gyermekeségükkel és bontakozó férfiaságukkal szegények örökre. Táncciskolába jártak volna békében és itt parancsnokok lettek, a felelőségnek, öntudatnak, elszántságnak oly fokával cselekedtek névtelen hőökként, melyért korábban országok-világok bámulata járt ki. A fiatalság regénye a *Virágzik a mandulafa*, Magyarország legnagyobb teljesítményű fiatal nemzedékéé. Hálás és méltó feladat, hogy a költő Gyula diák első regényét nekik szentelte.

Ez a csodálatos férfivirágzás a regény kollektív hőse. Az író azt a nyersnek látszó, de meleg együttérzést sugárzó harctéri hangot használja, melyre annyi év után is oly jól esik visszaemlékezni. Az állandóan a halál torkában járó emberek legénykedő, mindennel leszámolt kedélyeskedése ez, mely még szintén irodalmi megörökítésre várt. Somogyváry nem finomított rajta, mert a külső finomkodás az ütközetek folytonos során bizony letörlődött, olyanok voltak tiszték és legénységbeliek, amilyené csodálatos férfias erőfeszítésük és egymásrautaltságuk tette őket: kertelés nélkül valók és ezért

eredetiek. Ezen a területen, de egyébként is legmegragadóbb alakja Látványi Mihály, a háborús magyar honvédhadnagy vidám, rettenthetetlen, mindent tisztánlátó alakja.

Egy ezred éledt fel Somogyváry nyomán, a 29. népfelkelő ezred, melyet a háború hívott életre és amelynek nem voltak meg a szokott katonás külső- belső díszei; nem volt neve, tulajdonosa, legendája, hagyományja, története, ezüstkürtje; csak halottjai, rokkantjai voltak. Ez az ezred megsemmisült a Bruzilov-offenzívában, nyoma nem maradt. De a *Virágzik a mandulafa*-val helyet kapott a legmagasabb, legméltóbb helyen, a magyar irodalom alkotásai között. Somogyváry fajszeretete és írói ösztöne felragyogtatja elénk a legárvább világháborús katonát, a magyar népfelkelőt.

Az első regény jelentős mértföldkő. Somogyvárynál azonban nem az az értelme, mint másoknál. Igazolását látjuk benne annak, hogy írója mind magasabbra hág; lírában, elbeszélő műfajokban és drámában egyre értékesebbeket alkot. Sokoldalúságával termésének művészi értéke vetekszik; fejlődése minden irányban örvendetes és mindtöbbet ígérő. Az optimizmus költője és művésze ő, az a fanyar irodalmiság, mely oly régóta fonynyasztja a magyar írásokat és annyira elfordítja az embereket a könyvtől, nála nem mutatkozik soha. Nem a keserűen szemlélődő esztéta-író világa az övé, hanem a derűt, tetteket, életet kereső egészséges író lelke árad műveiből felénk. Segít és ez a legszebb írói hivatás.

Próza stílusa felvillanóan színes, egyszerűsége és rövid mondatai világosak, élvezetesekek. Nyelve a legtisztább magyar nyelv, mely sok-sok versen át csiszolódott ennyire tökéletesre.

Szerelmet leírni, a háború «frontkamaszainak» édes, áhítatos szerel-

mét megrajzolni hálás írói munka. Sokan megtették ezt; színdarabok, filmek foglalkoztak az ilyen tiszta, felfénylő szerelmekkel. Somogyváry Nanni-ja, akibe egy egész menetzászlóalj szerelmes, betündöklí a könyv első részét. Oly szép, annyira mély külön kis regény fűződik köréje, meg egy frontkatonának bevonult papnövendék köré, hogy a *Virágzik a mandulafa* ebben is remekel.

Kilián Zoltán.

James Jeans : The Universe around us. Magyarul: *Világegyetem.* Fordította Perczel György, a fordítást át-nézte Tass Antal. Természettudományi Társulat, 1933. 375 l.

A Természettudományi Társulat Jeans *Világegyetem* c. könyvének kiadásával ismét megajándékozta a magyar tanulmányos közönséget egy igen értékes olvasmánnyal. Jeans könyve, amely könnyedén, szinte játszva vezeti az olvasót a modern tudomány útvesztőiben, igazán alkalmas arra, hogy felkeltse az érdeklődést a csillagászat iránt még abban az olvasóban is, akinek természettudományos műveltsége hiányos vagy éppen minimális. Sőt nemcsak a csillagászat, hanem — annak legújabb ága, az asztrofizika eredményeinek és problémáinak tárgyalásával kapcsolatban — a többi természettudományok újabb vívmányaival is könnyen érthető módon ismerteti meg az olvasót. Jeans hat fejezetre osztotta könyvét, ezek közül az első tájékoztat minket a Naprendszer, a Tejútrendszer és az azon túl levő világok mindazon általános tulajdonságairól, amelyeket idáig az asztronómia felderített. A második fejezetben az égitestek részletesebb tárgyalásához feltétlenül szükséges fizikai, főképpen atomfizikai elméletekkel és törvényekkel foglalkozik. A harmadik és a következő két fejezetben azután lehetővé teszi, hogy bepillantást nyer-

jünk az asztrofizika legújabb csodálatos eredményeibe és ezen eredmények érdekes és szellemes boncolgatásával, értelmezésével fogalmat nyújt az Univerzumban lejátszódó események nagyszerűségéről. Igen nagy érdeme, hogy mikor fejtegetései talányos, pusztán hipotéziseken nyugvó talajra érnek, mindig figyelmezteti az olvasót, hogy bizonytalan, felderítetlen úton jár vele. A könyv utolsó fejezetében az Élet és a Mindenség viszonyának, a Kezdet és a Vég elképzelésének s a Föld és a rajta levő élet sorsának filozofikus régiókba vesző problémáit tárgyalja. Talán hibájául lehet felemlíteni, hogy nem utal sehol a közölt adatok forrására, nem ad tájékoztatást arról, hogy a szakirodalomban hol keresse az esetleg bővebb tudásra vágyó olvasó az egyes részleteket. De mindenestre szellemes, lebilincselő, könnyen érthető előadásmódja, mesteri szerkezete, a kiváló tudós biztos vezetése a törvényszerűség és hipotézisek világában, igazat ad a Természettudományi Társulat választásának, amely éppen Jeans könyvét tartotta alkalmasnak arra, hogy bevezesse a modern csillagászatba a magyar olvasótábor, amely eddig is a Természettudományi Társulatnak köszönhetett minden könyvet, amely ennek a tudománynak fejlődéséről tájékoztatta. Mint ahogy a Természettudományi Társulat érdeme az is, hogy a művelt és művelődésre vágyó magyar közönségnek nemrég megalakult Csillagászati Szakosztályával alkalmat nyújt a csillagászat aktuális problémáinak megismerésére is.

A gondos fordítás magyarossága, a szakszerűség ellenére is közvetlen, élvezetes stílusa Perczel György komoly tudását és biztos tollát, a könyv szép kiállítása pedig az Egyetem nyomda ízlését dicséri.

Balázs Júlia.